

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Til Selvprøvelse Samtiden anbefalet

Citation: Kierkegaard, Søren: "Til Selvprøvelse Samtiden anbefalet", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2009 , s. I. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-ts-txt-shoot-id77abdbd6-04a6-432e-84e8-8070401af014.pdf> (tilgået 19. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

Epistelen skriver St. Jacob Apostel

1 Cap. 22 V. til Enden:

Men vorder Ordets Gjørere, og ikke alene dets Hørere, med hvilket I bedrage Eder selv. Thi dersom Nogen er Ordets Hører, og ikke dets Gjører, han er liig en Mand, der betragter sit legemlige Ansigt i et Speil; thi han betragtede sig selv, og gik bort, og glemte strax, hvordan han var. Men den, som skuer ind i Frihedens fuldkomne Lov, og bliver ved dermed, denne er ikke bleven en glemsom Tilhører, men Gjerningens Gjører, denne skal vorde salig i sin Gjerning. Dersom Nogen iblandt Eder synes, at han er en Gudsdyrker, men holder ikke sin Tunge i Tømme, og bedrager sit eget Hjerte, hans Gudsdyrkelse er forfængelig. En reen og ubesmattet Gudsdyrkelse for Gud og Faderen er denne, at besøge Faderløse og Enker i deres Trængsel, at bevare sig selv ubesmattet af Verden.

Bøn

Fader i Himlene! Hvad er et Menneske, at Du kommer ham ihu, et Menneskes Barn, at Du bekymrer Dig om ham – og paa enhver Maade, i enhver Henseende! Sandeligen i Intet lod Du Dig uden Vidnesbyrd; og tilsidst gav Du ham Dit Ord. Mere kunde Du ikke gjøre; at tvinge ham til at benytte det, læse eller høre det, at tvinge ham til at gjøre derefter, det kunde Du ikke ville. O, og dog Du gjør mere. Thi ikke er Du som et Menneske; han gjør sjældent Noget for Intet, men gjør han det for Intet, saa vil han da idetmindste ikke have Uleilighed deraf. Derimod Du, o Gud, Du giver Dit Ord som en Gave, det gjør Du, uendeligt Ophøiede – og vi Mennesker have Intet at give til Vederlag. Og finder Du da blot nogen Villighed hos den Enkelte, da er Du flux tilrede, og er først Den, der, med mere end menneskelig ja med guddommelig Taalmodighed, sidder og staver med den Enkelte, at han maa kunne forstaae Ordet retteligen; og saa er Du dernæst Den, der, atter med mere end menneskelig ja med guddommelig Taalmodighed, ligesom tager ham ved Haanden og hjælper ham, naar han stræber at gjøre derefter – Du vor Fader i Himlene!

Tiderne ere forskjellige; og om det end ofte gaaer med Tiderne som med et Menneske: han forandrer sig ganske – men det bliver lige galt, blot i et nyt Mønster: det er dog ligefuldt sandt, at Tiderne ere forskjellige; og forskjellige Tider kræve det Forskjellige.

Der var en Tid, da Evangeliet, »Naaden«, var blevet forvandlet til en ny Lov, strengere over Menneskene end den gamle. Alt var blevet noget forpiint, trælsomt og ulysteligt Noget, næsten som var der – trods Englenes Sang ved Christendommens Indkomst – ingen Glæde mere hverken i Himlen eller paa Jorden. I smaaligt Selvplageri havde man – saaledes hævner det sig! – gjort Gud lige saa smaalig. Man gik i Kloster, man blev der – ja, det er sandt; det var frivilligt, og dog var det Trældom, thi det var ikke i Sandhed frivilligt, man var ikke ganske enig med sig selv, ikke glad ved at være der, ikke fri, dog havde man heller ikke Frimodighed til at lade det være, eller til at forlade Klosteret igjen og blive fri. Alt var blevet Gjerning. Og som usunde Udvæxter paa Træerne, saaledes vare disse Gjerninger bedærvede af usunde Udvæxter, saa ofte kun Hykleri, Fortjenstligheds Indbildskhed, Ørkesløshed. Just deri var det Feilen stak, ikke saa meget i Gjerningerne. Thi lader os ikke overdrive, ikke benytte en forbigangen Tids Vildfarelse til ny Vildfarelse. Nei, tag denne Usundhed og Usandhed bort fra Gjerningerne, og lad os saa kun beholde Gjerningerne i Oprigtighed, i Ydmyghed, i gavnlig Virksomhed. Saaledes skulde det nemlig være med disse Gjerninger, som naar f. Ex. en krigersk Yngling i Forhold til det farefulde Foretagende selv frivilligt kommer og beder den Øverste, sigende: o, maa jeg ikke faae Lov at komme med der! Hvis saaledes et Menneske vilde sige til Gud: »o, maa jeg ikke faae Lov at give alt mit Gods til de Fattige; at det skulde være noget Fortjenstligt, nei, nei, jeg erkjender dybt ydmyget, at hvis jeg engang bliver salig, jeg bliver det af Naade aldeles som Røveren paa Korset, men maa jeg ikke faae Lov til at gjøre det, at jeg ganske kan virke for Guds Riges Udbredelse blandt mine Medmennesker« – saa, ja saa er dette, for at jeg skal tale lutherisk, det er trods Satan, Bladene, det høistærede Publikum (thi Pavens Tid er nu forbi), trods alle kloge Mænds og Koners forstandige, geistlige eller verdslige, Indsigelser, det er Gud velbehageligt. Men saaledes var det ikke den Tid, vi tale om.

Da fremtraadte der en Mand, Morten Luther, fra Gud og med Troen; med Troen (thi sandeligen hertil behøvedes Tro) eller ved Tro indsatte han Troen i dens Rettigheder. Hans Liv udtrykte Gjerningerne, lad os

aldrig glemme det, men han sagde: et Menneske frelses alene ved Troen. Faren var stor. Hvor stor den var i Luthers Øine, jeg veed intet stærkere Udtryk derfor, end at han besluttede: for at faae Orden i Sagen, maa Apostelen Jacob skubbes tilside. Tænk Dig en Luthers Ærbødighed for en Apostel – og saa at maatte vove dette for at faae Troen indsat i dens Ret!

Imidlertid hvad skeete? Der er bestandig en Verdslighed, som nok vil have Navn af at være Christen, men ønsker at blive det for saa billig Priis som muligt. Denne Verdslighed blev opmærksom paa Luther. Den hørte, af Forsigtighed hørte den endnu en Gang, at den da ikke skulde have hørt feil, derpaa sagde den »ypperligt, det er Noget for os; Luther siger: det er alene Troen det kommer an paa; at hans Liv udtrykker Gjerningerne, det siger han ikke selv, og da han nu er død, saa er det ikke mere en Virkelighed. Altsaa tage vi hans Ord, hans Lære – og vi ere frie for alle Gjerninger, Leve Luther: wer nicht liebt Weiber, Wein, Gesang, Er wird ein Narr sein Leben lang. Dette er Betydningen af Luthers Liv, denne Guds Mand, der, tidssvarende, reformerede Christendommen«. Og om end ikke Alle slet saa verdsligt toge Luther forfængeligt – der er i ethvert Menneske en Tilbøielighed til, *enten*, naar Gjerningerne skal med, at ville være fortjenstlig, *eller*, naar Troen og Naaden skal gjøres gjældende, saa da ogsaa at ville være saavidt muligt ganske fri for Gjerningerne. »Mennesket«, denne fornuftige Guds Skabning, lader sig sandeligen ikke narre, er ikke en Bonde, der kommer tiltorvs, han seer sig for. »Nei, Eet af To«, siger Mennesket, »skal det være *Gjerninger*: vel, men maa jeg saa ogsaa bede om den mig lovligt tilkommende Profit af mine Gjerninger, at det er Fortjenstligt. Skal det være *Naade*: vel, men maa jeg saa ogsaa bede, at jeg bliver fri for Gjerningerne, ellers er det jo ikke en Naade. Skal det være Gjerninger og alligevel Naade, det er jo Galskab.« Ja vist er det Galskab, det var det sande Lutherske ogsaa, det var jo Christendom. Christendommens Fordring er: Dit Liv skulde saa anstrenget som muligt udtrykke Gjerningerne; saa fordres der Eet endnu, at Du ydmyger Dig og tilstaaer: men det er alligevel Naade, at jeg frelses. Man afskyede Middelalderens Vildfarelse: det Fortjenstlige. Naar man seer dybere i Sagen, vil man let see, at man havde en maaskee endnu større Forestilling om, at Gjerninger ere fortjenstlige, end Middelalderen havde; men man anbragte »Naaden« saaledes, at man fritog sig for Gjerningerne. Naar man saa har afskaffet Gjerningerne, kunde man dog ikke godt fristes til at ansee de Gjerninger, man ikke gjør, for noget Fortjenstligt. Luther vilde tage »Fortjenstligheden« bort fra Gjerningerne, og anbringe dem noget anderledes nemlig i Retning af at vidne for Sandhed; Verdsligheden, som forstod Luther fra Grunden, tog Fortjenstligheden ganske bort – samt Gjerningerne.

Og hvor ere vi nu? Jeg er »uden Myndighed«; langt fra mig at dømme nogen Eneste. Men da jeg dog ønsker denne Sag oplyst, saa vil jeg tage mig selv og et Øieblik prøve mit Liv efter blot een lutherisk Bestemmelse af Troen: Troen er en urolig Ting. Jeg antager da, at Luther er staaet op af sin Grav; allerede i flere Aar har han levet iblandt os men ukjendt, agtet paa det Liv, der føres af os, været opmærksom paa alle Andre saaledes ogsaa paa mig. Jeg antager, at han nu en Dag taler til mig og siger »er Du en Troende, har Du Troen?« Enhver, der kjender mig som Forfatter, vil see, at jeg endda maaskee var Den, der af Alle maatte komme bedst fra en saadan Examination; thi jeg har jo bestandigt sagt: »jeg har ikke Troen« – som en Fugls angstfulde Flugt foran et Uveir, saaledes har jeg udtrykt, her er Uraad, »jeg har ikke Troen«. Dette kunde jeg altsaa sige til Luther, sige til ham: »nei, kjere Luther, jeg har dog viist den Ærbødighed at sige: jeg har ikke Troen«. Dog dette vil jeg ikke gjøre gjældende; men som alle Andre kalde sig Christne og Troende, saa vil jeg ogsaa sige: »jeg er en Troende«, thi ellers faaer jeg jo ikke oplyst, hvad jeg ønsker oplyst. Altsaa jeg svarer: »jo, jeg er en Troende«. »Hvorledes« svarer Luther, »da har jeg ikke mærket Noget paa Dig, og jeg har dog agtet paa dit Liv; og Du veed, Troen er en urolig Ting. Hvortil har Troen, Du siger Du har, uroliget Dig, hvor har Du vidnet for Sandhed, og hvor mod Usandhed, hvilke Offre har Du bragt, hvad har Du lidt af Forfølgelse for Din Christendom; og hjemme i Dit huuslige Liv, hvor har Din Selvfornegtelse og Forsagelse været til at mærke?« »Ja, men, kjere Luther, jeg kan forsikre Dig, jeg har Troen«. »Forsikre, forsikre, hvad er det for en Tale? I Forhold til at have Troen behøves ingen Forsikkring, hvis man har den (thi Troen er en urolig Ting, det mærkes strax); og ingen Forsikkring kan hjælpe, hvis man ikke har den«. »Ja, men tro mig dog blot, jeg kan forsikre saa høitideligt som muligt« »Aa, saa hold op med den Snak, hvad kan det hjælpe med Din Forsikkring!« »Ja, men dersom Du blot vilde læse et af mine Skrifter, skal Du see, hvor jeg kan fremstille Troen, saa veed jeg da, jeg maa have den.« »Jeg troer det Menneske er gal! Hvis det er saa, at Du kan fremstille Troen, det beviser blot, at Du er en Digter, og gjør Du det godt, at Du er en god Digter, men Intet mindre, end at Du er en Troende. Maaskee kan Du ogsaa græde, naar Du fremstiller Troen, det vilde saa bevise, at Du var en god Skuespiller; Du husker nok Historien om ham den Skuespiller i Oldtiden, der i den Grad formaade at sætte sig ind i det Rørende, at han endog græd, naar han kom hjem fra Theatret, og græd flere Dage efter – det beviste kun, at han var en god Skuespiller. Nei, min Ven, Troen er en urolig Ting; den er en Sundhed, men stærkere og heftigere end den hidsigste Feber, og det hjælper ikke, at en Syg vil forsikre, jeg har ikke Feber, naar Lægen føler det paa Pulsens, men heller ikke, at en Sund vil sige, jeg har Feber, naar Lægen ved at føle Pulsens føler det er ikke sandt – saaledes ogsaa, naar man ikke føler Troens Puls i Dit Liv, saa har Du heller ikke Troen. Naar man derimod fornemmer Troens Uro som Pulsens i Dit Liv, da kan Du siges at have Troen og at »vidne« om Troen. Og dette er saa igjen egentligen det at prædike; thi at prædike er hverken at fremstille Troen i Bøger, ei heller som Taler at fremstille den i »stille Timer«, der skulde jo, som jeg har sagt det i en Prædiken, egentligen »ikke prædiket i Kirker men paa Gaden«, og det skal heller ikke være en Taler, men et Vidne, det er: Troen, denne urolige Ting, skal være kjendelig i hans Liv.«

Ja, Troen er en urolig Ting. Lad mig, for dog at gjøre lidt opmærksom i denne Henseende, fremstille Troens Uro i en saadan Troes-Helt eller et Sandheds-Vidne. Saa er der da en given Virkelighed; det er der jo i ethvert Øieblik. Disse Tusinder og Tusinder og Millioner, de passe hver Sit, Embedsmanden passer Sit, og den Lærde passer Sit, og Kunstneren Sit, og den Næringsdrivende Sit, og Bagvaskeren Sit, og Lediggæengeren, ikke mindre travlt, Sit, og saaledes fremdeles, Enhver passer Sit i dette Mangfoldighedens krydsende Spil, som er Virkeligheden. Imidlertid sidder, som nu Luther i en Klostercelle, eller paa et afsides Værelse, kort afsides sidder der et eenligt Menneske i Frygt og Bæven og megen Anfægtelse. Et eenligt Menneske! Ja, det er Sandhed. Det er Usandhed, hvad disse Tider have opfundet, at det er Tallet (det Numeriske), Mængden, eller det høistærede og høistærede dannede Publikum, fra hvem Reformationer udgaae – det vil da sige religieuse Reformationer, thi i Gadebelysningen, i Befordrings-Væsenet udgaae de dog maaskee bedst fra Publikum; men at en religieus Reformation skulde udgaae fra Publikum er Usandhed og, christelig forstaaet, en oprørsk Usandhed. Altsaa der sidder et eenligt Menneske i Anfægtelse. Maaskee nyder jeg dog nogen Anerkjendelse i min Samtid som Sjelekyndig (Psycholog); jeg kan bevidne, jeg har seet Mennesker, om hvem jeg tør sige: de have vistnok været meget udsatte for Fristelser; men aldrig har jeg seet Nogen, om hvem jeg turde sige: han er forsøgt i Anfægtelse. Og dog er et Aar at være udsat for Fristelse, det er Intet mod en Time i Anfægtelse. Saaledes sidder hiint eenlige Menneske; han sidder, eller, om Du vil, han gaaer, maaskee op og ned af Gulvet, som den fangne Løve i Buret; og dog, det han er fanget i er forunderligt, han er af Gud eller ved Gud fanget i sig selv. – Nu skal det da sættes ind i Virkelighed, det han har lidt for i Anfægtelsen. Troer Du han har Lyst dertil? Sandeligen, Enhver, der ad disse Veie kommer jublende: vær forvissat, han er ikke kaldet. Der er Ingen af de Kaldede, uden at han helst har villet være fri, Ingen uden at han, som et Barn kan tigge og bede for sig, har bedet for sig; men det hjalp ikke, han skal frem. – Saa veed han, at idet han nu gjør Skridtet, da reiser Forfærdelsen sig. Den der ikke er kaldet – idet Forfærdelsen reiser sig, bliver han saa angst, at han flyer tilbage. Men den Kaldede – o, min Ven, hellere end gjerne vilde han tilbage, gysende for Forfærdelsen; men idet han allerede har vendt sig om for at flye, seer han – han seer den endnu større Rædsel, der ligger bagved, Anfægtelsens Rædsel, han skal frem – saa gaaer han frem; han er nu ganske rolig, o, thi Anfægtelsens Rædsel er en frygtelig Tugtemester, der kan give Courage. – Forfærdelsen reiser sig. Alt hvad der ganske tilhører den givne Virkelighed væbner sig mod denne Anfægtelsernes Mand, hvem man dog ikke kan gjøre bange, og, forunderligt nok, fordi han er saa bange – for Gud; de angribe ham, hade ham, forbande ham. De Faa, der ere ham hengivne, de raabe til ham: »o, skaan Dig selv, Du gjør Dig selv og os Alle ulykkelige, o, hold nu op, reis ikke Forfærdelsen stærkere, stands det Ord, der svæver Dig paa Læben, tilbagekald heller det sidste.« O, m. T., Troen er en urolig Ting.

Saa forkynder jeg da maaskee Tumult, Alts Omvæltning, Uorden? Sandeligen nei. Enhver, der ikke kjender min Forfatter-Virksomhed, maa nøies med denne Forsikkring. Enhver, der kjender min Forfatter-Virksomhed, maa vide, at jeg har arbeidet i modsat Retning.

Men christelig gives der to Arter Uorden. Den ene er Tumulten, Udvorteshedens Spektakel. Den anden Uorden er: Dødsstilheden, Uddøetheden; og denne er maaskee den farligste.

Mod den har jeg virket, og virket for at vække Uro i Retning af Inderliggjørelse. Lad mig nøiagtigt bestemme, hvor jeg saa at sige er. Der er blandt os en høiærværdig Olding, denne Kirkes øverste Geistlige; Det han, hans »Prædiken«, har villet, det Samme er det, jeg vil, kun en Tone stærkere, hvad der ligger i min Personligheds Forskjellighed, og hvad Tidens Forskjellighed kræver. Der er blandt os Nogle, som gjøre Fordring paa i strengeste Forstand at være Christne, at være det i Modsætning til os Andre: dem har jeg ikke kunnet slutte mig til. Deels mener jeg, at deres Liv ikke indfrier den Maalestok, som de selv foranledige eller nødsage En til at anlægge ved saa stærkt at fremhæve at de ere Christne – dog dette er mig det mindre Vigtige; deels er jeg for lidt Christen til at turde slutte mig til Nogen, som gjør en saadan Fordring. Er jeg end maaskee lidt – ja selv om saa var, hvis jeg maaskee var, ikke lidt fremmeligere end Adskillige af Gjennemsnittet blandt os: jeg er kun et Digterisk fremmeligere, det vil sige, jeg veed bedre, hvad Christendom er, veed bedre at fremstille det, o, men dette er (husk paa, hvad Luther sagde til mig!) en saare uvæsentlig Forskjel. Væsentligen tilhører jeg Gjennemsnittet. Og her er det, jeg har arbeidet for Uro i Retning af Inderliggjørelse.

Thi, christelig, er der to Arter sand Uro. Uroen i Troes-Heltene og Sandheds-Vidnerne, hvilken sigter til at reformere et Bestaaende. Saa langt har jeg aldrig vovet ud, det er ikke Noget for mig; og forsaavidt Nogen i Samtiden kunde synes at ville vove saa langt ud, var jeg ikke utilbøielig til at tage Polemik mod ham, for at bidrage til at det maatte blive aabenbart, om han er den Berettigede. Den anden Art Uro er i Henseende til Inderliggjørelse. Saaledes er jo ogsaa en sand Forelskelse en urolig Ting – men det falder ikke den Elskende ind at ville forandre et Bestaaende.

For denne Uro i Retning af Inderliggjørelse har jeg arbeidet. Men »uden Myndighed«. Istedetfor selv tomt opblæst at udgive mig for et Sandheds-Vidne, og foranledige Andre til dumdrigt at ville være det Samme, er jeg en umyndig Digter, der rører ved Hjælp af Idealerne. Som nu saaledes, at jeg strax skal give et Exempel, og tillige vise, hvorledes jeg blandt Andet ogsaa benytter Troes-Heltene. Du, m. T., Du kalder Dig jo en Christen. Nu, og Du veed, at hvad der er det Bestemtteste af Alt men tillige det Ubestemtteste: Døden, at den ogsaa engang vil nærme sig Dig, og det bliver Din Død. Dog Du er en Christen; Du haaber altsaa og troer, at Du vil blive salig, lige saa salig som noget Sandheds-Vidne eller nogen af Troens Helte, der dog efter

en ganske anden Maalestok have maattet købe det at være Christen. Maaskee vilde derfor ogsaa En, der havde Myndighed, her tale anderledes til Dig, forfærdende sige, at Du var i en Indbildning med at være Christen, at Du farer til Helvede. Langt fra mig være at fremstille dette som en Overdrivelse af den Myndige, nei, jeg forstaaer det kun altfor vel, hvilken Anstrængethed der fordres for at turde vove at anbringe et saadant Enten-Eller paa en Anden. Men jeg, den Umyndige, jeg tør ikke tale saaledes; jeg troer, at Du vil blive lige saa salig som noget Sandheds-Vidne, nogen af Troens Helte. Men saa siger jeg til Dig. Tænk nu engang Dit og en Saadans Liv sammen. Betænk, hvad han har maattet offere, han som offrede Alt, det der falder tungest at offere i et første Øieblik, og det der i Længden falder tungest at have offret! Tænk, hvad han har lidt, hvor smerteligt og hvor langvarigt! O, dersom Du lever lykkelig i et elsket Hjem, dersom Din Hustru hænger fast ved Dig af sit ganske Hjerte og af al sin Magt, dersom Du har Glæde af Dine Børn: betænk hvad det dog vil sige, saaledes Dag efter Dag at leve hen i denne Fred og Hvile, velgjørende for et Menneskes Sjel, mere velgjørende end den svage Eftermiddagens sildigere Belysning er for Den, hvis Øie smerter; og betænk, at dette er Dit daglige Liv – og tænk saa paa Sandheds-Vidnet! Og dersom Du lever, ikke i Lediggang, langt fra, men saaledes, at Din Gjerning, der tager Din Tid, Din Flid, Din Kraft, dog ikke tager anderledes, end at der baade er Hvile nok fra Arbeidet, og Arbeidet selv mangen Gang forfriskende som Tidsfordriv; og dersom Du lever om ikke i Overflod, saa dog saa Du har Dit rigelige Udkomme; og dersom Du har Tid til saa mangen Nydelse, der vederqvægende udfylder Tiden og giver ny Livslyst; og dersom kort og godt Dit Liv er en stille daglig Nydelse – o, hans Liv var en piinagtig daglig Lidelse: saa døde I begge, og I blive lige salige! Og dersom Du i lykkelig Ubemærkethed kan glæde Dig ved Livet, uforstyrret og ubemærket faae Lov til at gaae og være Dig selv; og dersom Du, just fordi Du lever ubemærket, saa ofte faaer Leilighed til at lære Menneskene at kjende fra deres bedre, deres gode, deres elskelige Side; og dersom Du, naar Du færdes i Vrimslen, enten møder den Fremmede, der slet ikke kjender Dig, eller Du møder deres velvillige, deeltagende Blik, som kjende Dig; og dersom Du, naar Du finder Leilighed til at gjøre et andet Menneske en Tjeneste, en Velgjerning, lønnes med saa megen Glæde, at det er et Spørgsmaal, om Du ikke egentligen gjør Dig selv en Tjeneste, en Velgjerning; og dersom Du letforstaaende Dit Liv let er i Forstaaelse med de Andre, og let forstaaet: o, han maatte Dag ud og Dag ind (hvad der er uadskilleligt fra en saadan Virken) lade sig ligesom fortære og opæde af denne menneskelige Piatten, der altid hungrig altid begierer Noget at snakke om; han maatte Aar efter Aar daglig være foranlediget, nødsaget til at lære Menneskene at kjende fra den, mildest talt, bestialske, stundom den dybe Fordærvelses Side; han maatte idelig og idelig forvisse sig om, at han var kjendt af Enhver, og kjende dette paa, at han i Enhvers Blik mødte Uvillie, Modstand, Forbittrelse, Haan o. D.; han gjorde vel mod en heel Samtid, og lønnes med en heel Samtids Forbandelser; i Anfægtelsens Qvaler maatte han erhverve sit Livs Forstaaelse, og saa maatte han møisommeligen Dag efter Dag arbeide sig gennem alle de Medlevendes Misforstaaelser, og alle disse Misforstaaelsens Qvaler – – saa døde I begge, og I blive lige salige! Betænk dette, og ikke sandt, saa vil Du sige til Dig selv, hvad jeg siger til mig: hvad enten jeg nu virkelig ikke skal vove saa langt ud, eller jeg kjæler for mig selv, at jeg slet ikke vover ud: Eet vil jeg gjøre, og om jeg end havde nok saa meget at bestille forresten, jeg skal skaffe Tid til at mindes disse Herlige hver eneste Dag. O, mig synes, at det dog er en himmelraabende Uret, at vi To blive lige salige! Men i ethvert Fald, mit Liv skal være en Erindring om dem! – Og see, her har Du strax et Exempel paa en Bevægelse, der er Uro i Retning af Inderliggjørelse.

Og denne Uro, det er det Mindste, den mildeste, den laveste Form af Gudelighed. Og dog, troer Du, at vi ere saa fuldkomne, at vi ikke behøve, at der arbeides i den Retning? Husk paa, hvorledes det gik mig med Luther! Om det vilde gaae de Andre ligesaa, hvis Luther kom til dem, jeg veed det ikke.

Men tænk Dig Luther i vor Tid, opmærksom paa vor Tilstand, troer Du ikke han vilde sige, som han siger i en Prædiken: »Verden er som den fulde Bonde, naar man hjælper ham op fra den ene Side paa Hesten, saa falder han ned paa den anden Side«. Troer Du ikke, han vilde sige: Apostelen Jacob maa drages lidt frem, ikke for Gjernerne *mod* Troen, nei, nei, det var dog heller ikke Apostelens Mening, men for Troen, for, om muligt, at bevirke, at Trangen til »Naaden« føles dybt i sand ydmyg Inderlighed, og for, om muligt, at forhindre, at »Naaden«, at Troen og Naaden som det ene Frelsende og ene Saliggjørende ikke tages ganske forfængeligt, bliver et Skalkeskjul for en endog raffineret Verdslighed. Luther – denne Guds Mand, denne ærlige Sjel! – oversaae eller glemte dog maaskee et vist Noget, hvad en senere, hvad især vor Tid maaskee kun altfor stærkt indskærper. Han glemte – anden Gang, Du Ærlige! – han glemte, hvad han var for ærlig til selv at vide, hvilken ærlig Sjel han selv var, hvad jeg, og ikke for min Dyds Skyld men for Sandhedens Skyld, maa fremhæve. Det Lutherske er ypperligt, er Sandheden; jeg har i Forhold til dette ypperlige Lutherske kun een Betænelighed. Den angaaer ikke det Lutherske, nei, den angaaer mig selv: at jeg har forvisset mig om, at jeg er ikke nogen ærlig Sjel, men en listig Krabat. Saa bliver det vistnok rigtigst, at der passes noget nøiere paa Undersætningen (Gjernerne, Existensen, det at vidne og lide for Sandhed, Kjerlighedens Gjerninger o. s. v.) Undersætningen i det Lutherske. Ikke som skulde nu Undersætningen gjøres til Oversætning, Troen og Naaden afskaffes eller nedsættes, Gud forbyde det, nei, just for Oversætningens Skyld, og saa fordi jeg er en Saadan som jeg er, bliver det vistnok rigtigst, at der passes noget nøiere paa Undersætningen i det Lutherske – thi i Forhold til »ærlige Sjele« behøves der Intet at gjøres.

Og Jacob siger: vorder ikke blot Ordets Hørere, men dets Gjørere.

Dog for at vorde dets Gjørere, maa man jo først være dets Hører eller Læser, hvilket Jacob ogsaa siger.

Og nu staae vi ved vor Text.

Saa ville vi tale om:

Hvad der fordres for til sand Velsignelse at betragte sig i Ordets Speil?

For det Første fordres der, at Du ikke maa see paa Speilet, betragte Speilet, men see Dig selv i Speilet.

Dette synes saa indlysende, at man skulde troe, det neppe behøvede at siges. Dog gjøres det vist fornødent; og hvad der bestyrker mig i den Mening er, at denne Bemærkning ikke er af mig selv, ei heller af hvad vi nutildags kalde en from Mand, en Mand der saadan har nogle fromme Stemninger, men af et Sandheds-Vidne, et Blod-Vidne; og saadanne Herlige de ere vel underrettede.

Han advarer mod det Feilsyn, at komme til at betragte Speilet, istedetfor at see sig selv i Speilet. Jeg benytter blot Bemærkningen, og spørger saa Dig, m. T., er den ikke som myntet paa vore Tider og vore Forhold, og overhovedet paa Christenhedens senere Tider?

Thi »Guds Ord« er jo Speilet: men, men – – o, uoverskuelige Vidtløftighed: hvor meget hører der i strengere Forstand til »Guds Ord«, hvilke Bøger ere ægte, ere de ogsaa af Apostlene, og ere disse ogsaa troværdige, have de selv seet Alt, eller maaskee i Forhold til Adskilligt dog kun hørt det af Andre; og nu Læsemaaderne, 30,000 forskjellige Læsemaader; og saa denne Stimmel eller Trængsel af Lærde og Meninger, og lærde Meninger og ulærde Meninger om hvorledes det enkelte Sted er at forstaae ikke sandt, dette her seer noget vidtløftigt ud! Guds Ord er Speilet – jeg skal, ved at læse eller høre, see mig i Speilet: men see, det med Speilet forvirrer sig saaledes, at jeg nok aldrig kommer til at speile mig – idetmindste ikke, naar jeg slaaer ind paa den Vei. Næsten kunde man fristes til at antage, at her er en heel menneskelig Underfundighed med i Spillet (ak, og sandt er det, vi Mennesker ere i Forhold til Gud og det Guddommelige og den gudfrygtige Sandhed saa underfundige, det er slet ikke saaledes, som vi saadan sige til hinanden: at vi saa gjerne ville gjøre Guds Villie, naar vi blot kunde faae den at vide), næsten kunde man fristes til at antage, at dette er Underfundighed, at vi Mennesker ikke gjerne ville til at see os i hiint Speil, og at det er derfor vi have hittet paa alt Dette, som truer med at gjøre Speilet umuligt, alt Dette, som vi saa hædre med de prisende Navne af lærd og grundig og alvorlig Gransken og Grublen.

M. T. hvor høit holder Du Guds Ord i Priis? Siig nu ikke, at Du holder det saa høit i Priis, at intet Udtryk kan betegne det; thi man kan ogsaa tale saa høit, at man slet Intet siger. Lad os derfor, for at det kan blive til Noget, tage et simpelt menneskeligt Forhold; holder Du Guds Ord høiere i Priis, saa meget desto bedre.

Tænk Dig en Elskende, der har modtaget et Brev fra den Elskede – saa dyrebart som dette Brev er for den Elskende, saa dyrebart, antager jeg, at Guds Ord er for Dig; som den Elskende læser dette Brev, saaledes antager jeg, at Du læser, og at Du mener, at Du bør læse Guds Ord.

Dog maaskee siger Du: »ja, men den hellige Skrift er skrevet i et fremmed Sprog«. Det er dog vel egentligen nærmest de Lærde, der behøve at læse den hellige Skrift i Grundsproget; men vil Du det ikke anderledes, vil Du holde fast paa, at Du maa læse Skriften i Grundsproget: vel, vi kan godt blive i Billedet med Brevet fra den Elskede, kun føie vi en lille Bestemmelse til.

Jeg antager da, at dette Brev fra den Elskede er skrevet i et Sprog, som den Elskende ikke forstaaer; og der er Ingen dersteds, som kan oversætte ham det, og maaskee han ikke engang gjerne ønskede nogen saadan Hjælp, for ikke at indvie en Uvedkommende i sine Hemmeligheder. Hvad gjør han? Han tager en Ordbog, sætter sig til at stave Brevet igjennem, slaaer hvert Ord op, for derpaa at tilveiebringe en Oversættelse. Lad os antage, at som han sidder beskjeftiget med dette Arbeide, kommer en Bekjendt af ham ind til ham. Han veed, at dette Brev er kommet; idet han seer hen paa Bordet, seer han det ligge der, og siger »naa, Du sidder og læser det Brev, Du har faaet fra Din Elskede« – hvad mener Du den Anden vil sige? Han svarer »er Du fra Forstanden, troer Du det er at læse et Brev fra den Elskede! Nei, min Ven, jeg sidder her i Slid og Slæb for ved Hjælp af en Ordbog at faae det oversat; stundom er jeg færdig at briste af Utaalmodighed, Blodet styrter mig til Hovedet, saa jeg gjerne kunde smide Ordbogen hen ad Gulvet – og det kalder Du at læse, vil Du spotte mig! Nei, snart er jeg, Gud skee Lov, færdig med Oversættelsen, og saa, ja saa, saa skal jeg til at læse Brevet fra den Elskede, det er noget ganske Andet – dog til hvem taler jeg dumme Menneske, gaa bort fra mine Øine, jeg gider ikke see Dig, at Du kunde falde paa i den Grad at fornærme den Elskede og mig, at kalde det at læse et Brev fra hende! Og dog, bliv, bliv, Du veed nok, det er kun mit Spøg, ja jeg saae det endogsaa meget gjerne, at Du blev, men oprigtigt talt, jeg har ingen Tid, der er endnu Noget tilbage at oversætte, og jeg er saa utaalmodig efter at komme til at læse – derfor, bliv ikke vred, men gaa, at jeg kan blive færdig«.

Altsaa, den Elskende gjør, i Forhold til Brevet fra den Elskede, Forskjel mellem det at læse og det at læse,

mellem det at læse med Ordbog, og det at læse Brevet fra den Elskede. Blodet styrter ham til Hovedet af Utaalmodighed, naar han sidder og hexer med at læse med Ordbog, han bliver som Rasende, da hans Ven vover at kalde denne lærde Læsen en Læsen af Brevet fra den Elskede. Nu er han færdig med Oversættelsen – nu læser han Brevet fra den Elskede. Han betragtede hele dette, om Du saa vil, lærde Forarbejde som et nødvendigt Onde, at han kunde komme til – at læse Brevet fra den Elskede.

Lad os ikke for tidligt slippe dette Billede. Lad os antage, at dette Brev fra den Elskede ikke blot, som vel saadanne Breve i Almindelighed gjøre, indeholdt Udtalelse af en Følelse, men at der var et Ønske indeholdt, Noget den Elskede ønskede at den Elskende skulde gjøre. Det var, lad os antage dette, meget der fordredes af ham, saare meget, der var, vilde enhver Trediemand sige, god Grund til at betænke sig: men den Elskende – i samme Secund flux afsted for at faae opfyldt den Elskedes Ønske. Lad os antage, at efter en Tids Forløb traf de Elskende sammen, og den Elskede sagde: »men, Kjere, det havde jeg jo slet ikke forlangt af Dig, Du maa have forstaaet det Ord forkeert, eller oversat det forkeert« – troer Du, at den Elskende nu fortrød, at han, istedetfor strax i samme Secund at ile med at efterkomme Ønsket, ikke først havde gjort sig nogle Betæneligheder, og saa maaskee havde faaet et Par Ordbøger endnu til Hjælp, og saa faaet flere Betæneligheder, og saa maaskee faaet Ordet oversat rigtigt, og altsaa været fri – troer Du, han fortryder denne sin Feiltagelse, troer Du, han behager den Elskede mindre? Tænk Dig et Barn, ret hvad man kalder en flink og dygtig Discipel; da Læreren en Dag har sat dem Lectien for til næste Dag, siger han: lad mig nu see, at I kan Eders Ting godt imorgen. Paa vor flinke Discipel gjør dette et dybt Indtryk. Han kommer hjem fra Skole, flux til Arbeidet. Men han har ikke hørt ganske nøie efter, hvor langt de har for, hvad gjør han? Denne Lærerens Formaning er det, der har gjort Indtryk paa ham, han læser vel dobbelt saa langt, som det viser sig, at han virkelig har for: troer Du, Læreren vil synes mindre godt om ham, fordi han ganske udmærket kan en dobbelt saa lang Lectie? Tænk Dig en anden Discipel; han hørte ogsaa Lærerens Formaning, han havde heller ikke hørt nøie, hvor langt de havde for. Da han saa kom hjem, sagde han: jeg maa først have at vide, hvor langt vi have for. Saa gik han hen til en af sine Kammerater, saa til en anden, han var heller ikke hjemme, derimod kom han her i Snak med en ældre Broder af ham – og saa langt om længe kom han hjem, og Tiden var gaaet, og han fik slet Ingenting læst!

Altsaa, den Elskende gjorde i Forhold til Brevet fra den Elskede Forskjel mellem at læse og at læse, fremdeles forstod han det at læse saaledes, at var der et Ønske indeholdt i Brevet, da skulde man begynde dets Opfyldelse strax, der var ikke eet Secund at spille.

Tænk nu paa Guds Ord. Naar Du læser Guds Ord lærd – vi nedsætte ikke Lærdom, nei, langtfra – men husk vel paa: naar Du læser Guds Ord lærd, med Ordbog o. s. v., saa læser Du ikke Guds Ord – husk paa den Elskende, der sagde: »det er ikke at læse Brevet fra den Elskede.« Er Du da Lærd, saa pas dog endeligen paa, at Du ikke over al denne lærde Læsen (der ikke er at læse Guds-Ord) glemmer at læse Guds Ord. Er Du ikke lærd, o, misund ham ikke, glæd Dig, at Du strax kan komme til at læse Guds Ord! Og er der nu et Ønske, et Bud, en Befaling, saa – husk paa den Elskende! – saa flux afsted for at gjøre derefter. »Men«, siger Du maaskee, »der ere saa mange dunkle Steder i den hellige Skrift, hele Bøger, der næsten ere som Gaader«. Hertil vilde jeg svare: for at jeg skulde indlade mig med denne Indvending, maatte den gjøres af En, hvis Liv udtrykte, at han nøiagtigt havde efterkommet alle de Steder, som ere lette at forstaae; er dette Tilfældet med Dig? Dog saaledes vilde den Elskende bære sig ad med Brevet; hvis der vare dunkle Steder, men der ogsaa var tydeligt udtalte Ønsker, han vilde sige: »jeg maa flux efterkomme Ønsket, saa faaer jeg at see, hvad det bliver med de dunkle Steder, o, men hvorledes skulde jeg sætte mig hen og grunde over de dunkle Steder, og lade Ønsket uopfyldt, Ønsket, som jeg tydeligt forstod!« Dette vil sige; naar Du læser Guds Ord: Det der forpligter Dig, er ikke de dunkle Steder, men Det, Du forstaaer; og Det har Du øieblikkeligt at efterkomme. Var der kun eet eneste Sted, Du forstod i den hele Hellige Skrift: vel, saa har Du først at gjøre det; men ikke har Du først at sætte Dig hen, og grunde over de dunkle Steder. Guds Ord er givet, for at Du skal handle derefter, ikke for at Du skal øve Dig i at fortolke dunkle Steder. Læser Du ikke Guds Ord saaledes, at Du betænker, at den mindste Smule Du forstaaer øieblikkeligt forpligter Dig til at gjøre derefter: saa læser Du ikke Guds Ord. Saaledes meente den Elskende: »hvis jeg, istedetfor øieblikkeligt at ile for at opfylde Ønsket, som jeg forstaaer, vil sætte mig hen og grunde over, hvad jeg ikke forstaaer, saa læser jeg ikke Brevet fra den Elskede. Jeg kan træde med god Samvittighed frem for den Elskede og sige: der vare nogle dunkle Steder i Dit Brev, i Forhold til dem har jeg sagt, den Tid den Sorg; men der var et Ønske, som jeg forstod, det har jeg øieblikkeligt opfyldt. Derimod kan jeg ikke træde med god Samvittighed frem og sige: der vare nogle dunkle Steder i Dit Brev, som jeg ikke forstod, dem satte jeg mig hen at grunde over, og i Forhold til Dit Ønske, som jeg nok forstod, sagde jeg: den Tid den Sorg.« – Men maaskee frygter Du, at det skulde gaae Dig i Forhold til Guds Ord, som det gik den Elskende med Brevet, at Du (dog denne Frygt er vistnok ugrundet i Forhold til Guds Fordring) at Du skulde komme til at gjøre for meget, at Du ved at slaae op i endnu een Ordbog skulde see, at der dog ikke var fordret saa meget: o, min Ven, mishagede dette da den Elskede, at den Elskende var kommet til at gjøre for meget? Og hvad troer Du, at den Elskende vilde sige om det at nære en saadan Frygt? Han vilde sige: »Den, der nærer en saadan Frygt for at skulle komme til at gjøre for meget, han læser ikke Brevet fra den Elskede«; og jeg vilde sige: han læser heller ikke Guds Ord.

Lad os endnu ikke slippe dette Billed med Brevet fra den Elskede. Da han sad og var beskjeftiget med at oversætte det ved Hjælp af en Ordbog, blev han forstyrret, idet en Bekjendt kom ind til ham. Han blev utaalmodig, »men«, vilde han vistnok sige, »det var blot fordi jeg blev sinket, thi ellers kunde det da være

det Samme, jeg læste jo ikke den Gang Brevet. Ja, var En kommet ind til mig, medens jeg sad og læste Brevet, det var noget ganske Andet, det havde været en Forstyrrelse. Dog det skal jeg nok sikkre mig mod; førend jeg begynder paa Sligt, lukker jeg min Dør i Laas og er ikke hjemme. Thi jeg vil være ene, uforstyrret ene med Brevet; er jeg ikke det, saa læser jeg heller ikke Brevet fra den Elskede.«

Han vil være ene, uforstyrret ene med Brevet – »ellers«, siger han, »læser jeg ikke Brevet fra den Elskede«.

Og saaledes med Guds Ord; Den, som ikke er ene med Guds Ord, læser ikke Guds Ord.

Ene med Guds Ord! M. T., lad mig her gjøre en Tilstaaelse om mig selv: jeg tør endnu ikke ret være ganske ene med Guds Ord, saa intet Sandsebedrag underskyder sig. Og tillad mig saa at sige Eet: jeg har aldrig seet Nogen, om hvem jeg turde troe, at han havde Oprigtighed og Mod til at være ene med Guds Ord, saa intet, intet Sandsebedrag underskyder sig.

Forunderligt! Naar der i Samtid træder en stærkere bevæget Mand frem, der bestemmer Prisen af det at være Christen blot en Femtedeel mod den Priis, som Evangeliet sætter: da raaber man »tager Eder iagt for det Menneske, læser ikke hvad han skriver, allermindst i Eensomhed, taler ikke med ham, allermindst eensomt, han er et farligt Menneske.« Men den hellige Skrift! Ja næsten ethvert Menneske eier den, man tager ikke i Betænkning at forære enhver Confirmand (altsaa i den farligste Alder) denne Bog. I Sandhed, der maa være mange Sandsebedrag med, man maa være forvænt ved at denne Bog nu engang er til, man maa læse den paa en ganske egen Maade – mindst saaledes, at man er ene med den.

At være ene med den hellige Skrift! Jeg tør det ikke! Naar jeg nu slog op i den: det første det bedste Sted – det fanger mig øieblikkeligt; det spørger mig (ja, det er som det var Gud selv, der spurgte mig): har Du gjort, hvad Du der læser? Og saa, saa ja saa er jeg fangen. Saa enten strax til Handling, eller øieblikkeligt ydmygende Indrømmelse.

O at være ene med den hellige Skrift – og hvis ikke, saa læser Du ikke den hellige Skrift.

At det at være ene med Guds Ord, at det er en farlig Sag, det er ogsaa stiltiende tilstaaet af just dygtigere Mennesker. Der var maaskee Den (et dygtigere, et alvorligere Menneske, om vi end ikke kunne prise hans Beslutning), som sagde til sig selv: »jeg duer ikke til at gjøre noget halvt – og denne Bog, Guds Ord, det er en yderst farlig Bog for mig, og det er en herskesyg Bog, giver man den en Finger, tager den hele Haanden, giver man den hele Haanden, tager den hele Manden og omkalfatrer maaskee pludselig hele mit Liv efter en uhyre Maalestok. Nei, uden (hvad jeg afskyer) uden at tillade mig et eneste spottende eller nedsættende Ord om denne Bog: jeg flytter den hen paa et afsides Sted, jeg vil ikke være ene med den.« Vi billige det ikke; men der er dog altid Noget heri, som vi billige, en vis Redelighed.

Men man kan ogsaa paa en ganske anden Maade væрге sig mod Guds Ord, trodsende paa, at man godt vover at være ene med det, hvilket dog ikke er sandt. Thi tag den hellige Skrift, luk Din Dør – men tag saa ti Ordbøger, fem og tyve Fortolkninger: saa kan Du læse den lige saa rolig og ugeneret som Du læser Adresseavisen. Falder det Dig saa maaskee engang, forunderligt nok, ind, ligesom Du bedst sidder og læser et Sted: har jeg gjort dette, handler jeg herefter (det er naturligviis i Distraction, i et adspredt Øieblik hvor Du ikke er samlet i vanlig Alvor, Du kan falde paa Sligt), saa er Faren dog ikke saa stor. Thi see, maaskee er der flere Læsemaader, og maaskee bliver der just nu fundet et nyt Haandskrift: ih bevares – og Udsigt til nye Læsemaader, og maaskee ere fem Fortolkere af een Mening, og syv af en anden, og to af en mærkelig Mening, og tre vaklende eller har ingen Mening, og »jeg selv er ikke ganske enig med mig selv om Meningens af dette Sted, eller, for at sige min Mening, jeg er af samme Mening som de tre Vaklende, der ingen Mening har« o. s. v. En Saadan kommer saa ikke i den Forlegenhed som jeg: enten strax at maatte gjøre efter Ordet, eller dog at maatte gjøre en ydmygende Tilstaaelse. Nei, han er rolig, han siger: »der er ikke Noget i Veien fra min Side, jeg skal nok gjøre derefter – dersom det blot først bliver bragt i Orden med Læsemaaden, og Fortolkerne blive nogenlunde enige.« Aha! Dermed har det nemlig vistnok lange Udsigter. Derimod opnaaede Manden, at det bliver dunkelt, om Feilen ikke stikker i ham, at det er ham, der ikke har Lyst til at fornegte Kjød og Blod og gjøre efter Guds Ord. O, sørgelige Misbrug af Lærdom, o, at det gjøres Menneskene saa let saaledes at bedrage sig selv!

Thi var der ikke saa mange Sandsebedrag og Selvbedrag, da vilde vistnok Enhver, som jeg gjør det, tilstaae: jeg tør neppe være ene med Guds Ord.

Ene med Guds Ord, det maa man være, som den Elskende vilde være ene med Brevet, thi ellers var det ikke at læse Brevet fra den Elskede – og ellers er det ikke at læse Guds Ord, eller at see sig i Speilet. Og det var jo det vi skulde og det vi først skulde, hvis vi til Velsignelse skulde betragte os i Ordets Speil, vi skulde ikke see paa Speilet men os i Speilet. Er Du lærd, husk paa, at hvis Du ikke læser Guds Ord anderledes, det vil hænde Dig, at Du, efter hele Dit Liv igjennem at have læst mange Timer hver evige Dag i Guds Ord, dog aldrig har læst – Guds Ord. Gjør da Forskjellen, saa Du kommer til (foruden den lærde Læsning) ogsaa at læse Guds Ord, eller tilstaa Dig idetmindste selv, at Du, trods den daglige lærde Læsen deri, ikke læser Guds

Ord, at det vil Du overhovedet ikke have med at gjøre. Er Du ulærd: desto mindre er Du vel foranlediget til at see feil; altsaa flux til Sagen, intet Sinkeri med at betragte Speilet, men flux til at betragte Dig i Speilet.

Dog hvorledes læses Guds Ord vel i Christenheden? Skulde vi deles i to Classer – thi enkelte Undtagelser kan der ikke saaledes tages Hensyn til – saa maatte man vel sige: en større Deel læser aldrig Guds Ord, en mindre Deel læser det paa en eller anden Maade lærd, det er, læser dog ikke Guds Ord, men betragter Speilet. Eller for at sige det Samme paa en anden Maade: en større Deel betragter Guds Ord som et forældet Oldtids-Skrift, man sætter til en Side; en mindre Deel betragter Guds Ord som et yderst mærkeligt Oldtids-Skrift, paa hvilket man anvender en forbausende Flid og Skarpsindighed o. s. v. – betragtede Speilet.

Tænk Dig et Land. Der udgaaer et Kongebud til alle Embedsmænd, Undersaatte, kort til hele Befolkningen. Hvad skeer? Der foregaaer med Alle en mærkelig Forandring: Alt forvandler sig til Fortolkere, Embedsmændene blive Forfattere, den ene Fortolkning lærdere, skarpsindigere, smagfuldere, dybsindigere, ingeniøusere, vidunderligere, deiligere og vidunderlig deiligere end den anden, udkommer hver evige Dag; Critiken, som skal holde Oversigten, kan neppe holde Oversigten over denne uhyre Literatur, ja Critiken selv bliver en saa vidtløftig Literatur, at det ikke er muligt at holde Oversigten over Critiken: Alt er Fortolkning – men ingen læste Kongebudet saaledes, at han gjorde derefter. Og ikke blot dette, at Alt blev Fortolkning, nei man forrykkede tillige Synspunktet for hvad Alvor er, og gjorde det at sysle med Fortolkningen til den egentlige Alvor. Tænk Dig, at denne Konge ikke var en menneskelig Konge – thi en saadan vilde vel ogsaa nok forstaae, at man egentligen gjorde Nar af ham ved paa den Maade at vende Sagen; men da en menneskelig Konge er afhængig især af samtlige Embedsmænd og Undersaatte, saa vilde han vel blive nødsaget til at gjøre gode Miner til slet Spil, lade som var dette i sin Orden, saa den smagfuldeste Fortolker til Belønning blev ophøiet i Adelsstanden, og den dybsindigste blev hædret med en Orden o. s. v. – tænk Dig, at denne Konge var en Almægtig, som altsaa ikke kommer i Forlegenhed, om saa alle Embedsmænd og Undersaatte spille falsk mod ham. Hvad troer Du nu denne almægtige Konge vil tænke om Sligt? Mon han ikke vilde sige: det, at de ikke efterkomme Budet, det kunde jeg endda tilgive; fremdeles, hvis de forenede indgik med et Bønsskrift til mig, om at jeg vilde have Taalmodighed med dem, eller maaskee ganske forskaane dem for dette Bud, der faldt dem saa tungt: det kunde jeg tilgive dem. Men dette kan jeg ikke tilgive, at man endog forrykker Synspunktet for hvad Alvor er.

Og nu Guds Ord! »Mit Huus er et Bedehuus, men I have forvandlet det til en Røverkule.« Og Guds Ord, hvad er det efter sin Bestemmelse, og hvad have vi forvandlet det til? Al denne Fortolken og Fortolken og Videnskab og ny Videnskab, det bringes frem under den høitidelige, alvorsfulde Form: at det er for ret at forstaae Guds Ord – see nærmere til, og Du skal see, det er for at væрге sig mod Guds Ord. Det er kun altfor let at forstaae Fordringen, som er indeholdt i Guds Ord (»giv alt dit Gods til de Fattige«, »naar En slaaer Dig paa den høire Kind, vend den venstre til«, »naar En tager Din Kappe, giv ham Kjortelen med«, »værer altid glade«, »agter det for idel Glæde, naar I falde udi adskillige Fristelser« o. s. v., Alt lige saa let at forstaae som den Bemærkning: »det er godt Veir idag«, en Bemærkning, som kun paa een Maade kunde blive vanskelig at forstaae, naar der blev en Literatur til for at fortolke den), ikke den meest indskrænkede sølle Stakkel kan med Sandhed negte at kunne forstaae Fordringen – men det kniber for Kjød og Blod at ville forstaae den og at skulle gjøre derefter. Og det er, i mine Tanker, menneskeligt, at et Menneske krymper sig ved, at lade Ordet ret faae Magt over ham – vil ingen Anden tilstaae det, jeg tilstaaer, det gjør jeg. Det er menneskeligt at bede Gud at have Taalmodighed, om man ikke strax kan, hvad man skal, men dog lovende at stræbe; det er menneskeligt, at bede Gud at have Medlidenhed, at Fordringen er En for høi: vil ingen Anden tilstaae det om sig, jeg tilstaaer, det gjør jeg. Men det er dog ikke menneskeligt at give Sagen en ganske anden Vending: at jeg listigt skyder, det ene Lag efter det andet, Fortolkning og Videnskab og atter Videnskab (omtrent som naar en Dreng anbringer en Serviet eller flere under Trøien, naar han skal have Prygl) at jeg skyder alt Dette mellem Ordet og mig, og saa giver denne Fortolken og Videnskabelighed Navn af Alvor og Sandheds-Iver, og saa lader denne Syslen svulme op til en saadan Vidtløftighed, at jeg aldrig kom til at faae Indtrykket af Guds Ord, aldrig kommer til at betragte mig i Speilet. Det seer ud, som drog al denne Forsken og Grublen og Gransken og Grunden Guds Ord ganske nær til mig: det Sande er, at jeg just saaledes, paa den listigste Maade, fjerner Guds Ord det længst mulige fra mig, uendelig langt længere end det er fra Den, der aldrig saa Guds Ord, uendelig langt længere end det er fra Den, der blev saa angst og bange for Guds Ord, at han kastede det det længst mulige bort.

Thi en endnu større Afstand fra det Fordrede (at see sig selv i Speilet), en endnu større Afstand derfra end det aldrig at see Speilet, en endnu større Afstand er det: Aar ud og Aar ind hver evige Dag at kunne sidde ganske rolig – og betragte Speilet.

For det Andet fordres der, at naar Du læser Guds Ord, for at see Dig i Speilet, saa maa Du (for at Du virkelig kan komme til at see Dig i Speilet) huske paa i eetvæk at sige til Dig selv: det er mig der tales til, det er mig der tales om.

Lad Dig ikke bedrage – eller, vær ikke selv underfundig. Thi vi Mennesker, vi ere i Forhold til Gud og Guds Ord o, saa listige, selv den dummeste iblandt os saa listig – ja, Kjød og Blod og Selvkjerlighed er meget listig.

Saa have vi da (at det er for at væрге os mod Guds Ord, det sige vi ikke, vi ere da ikke gale, sagde vi det,

saa havde vi jo ingen Profit af vor kloge Opfindelse), vi have opfundet, at det at tænke paa sig selv (hvad det vistnok i mange Tilfælde kan være, kun ikke naar det gjælder om at lade Guds Ord faae Magt over sig) at det er – tænk Dig, hvor listigt! – det er Forfængelighed, sygelig Forfængelighed! Pfu! skulde jeg være saa forfængelig! Thi det at tænke paa sig selv og sige: »det er mig«, det er, som vi Lærde sige, det er det Subjektive; og det Subjektive, det er Forfængelighed, denne Forfængelighed, ikke at kunne læse en Bog – Guds Ord! – uden at mene, at det er mig, den handler om. Skulde jeg ikke afskye at være forfængelig! Og skulde jeg da være saa dum ikke at gjøre det, naar jeg derved tillige sikkrer mig, at Guds Ord ikke kan komme til at faae fat i mig, fordi jeg ikke sætter mig i noget personligt (subjektivt) Forhold til Ordet, men derimod – o, Alvor, for hvilken jeg saa bliver høit priset af Menneskene! – forvandler Ordet til et upersonligt Noget (det Objektive, en objektiv Lære o. d.), til hvilket jeg – den baade Alvorlige og Dannede! – forholder mig objektivt, saa jeg da ikke er saa udannet og forfængelig, at jeg bringer min Personlighed med i Spillet, at jeg skulde troe det var mig, der taltes til, mig – og ieetvæk – mig, der taltes om. Ih langt fra mig være en saadan forfængelig Udannethed – og langt fra mig være ogsaa, hvad der jo ellers saa let kunde skee, at Ordet fik fat i mig, just i mig, fik Magt over mig, saa jeg ikke kunde væрге mig mod det, saa det blev ved at forfølge mig, indtil jeg enten gjorde efter det, forsagende Verden, eller dog tilstod, at jeg ikke gjorde det – den retfærdige Straf over hver Den, der tillader sig paa en udannet Maade at omgaaes Guds Ord.

Nei, nei, nei! Dette, naar Du læser Guds Ord, da i Alt hvad Du læser, bestandigt at sige til Dig selv: det er mig der tales til, mig der tales om, det er Alvoren, just det er Alvoren. Ei heller har nogen Eneste af dem, hvem Christendommens Sag i høiere Forstand har været betroet, glemt, at indskærpe dette atter og atter som det meest Afgjørende, som ubetinget Betingelsen, hvis Du skal komme til at see Dig i Speilet. Altsaa, det er dette Du skal gjøre, Du skal ieetvæk under Læsningen sige til Dig selv: det er til mig, det er om mig der tales.

Hiin mægtige Keiser i Østen, hvis Vrede det lille navnkundige Folk havde tildraget sig, om ham fortælles, at han havde en Slave, der sagde til ham hver Dag: husk paa at tage Hevn. Det var ogsaa Noget at huske paa; mig synes det havde været bedre, at have en Slave, der hver Dag havde erindret ham om at glemme, hvilket dog heller ikke er godt; thi skal man hver Dag erindres om at glemme, saa bliver det jo ikke til Alvor med at glemme. Men i ethvert Tilfælde, denne Hersker forstod meget rigtigt, just fordi han var vred (og Vrede er en, om ikke priselig, Bestemmelse af Personlighed), hvorledes man bærer sig ad, naar der skal virkes personligt paa En.

Men endnu bedre end denne Hersker blev dog Kong David betjent – det forstaaer sig, det er af den Art Betjening, som man sjældent selv frivilligt ønsker, man fristes snarere til at betragte den som en af Livets største Ubeqvemmeligheder.

Historien jeg sigter til er bekjendt. Kong David saae Bathseba. At see hende – og at see, at hendes Mand stod i Veien, det var Eet. Han maa altsaa bort. Og det skeete ogsaa; man veed ikke ret, hvorledes det gik til, der maa være en Styrelse, han faldt i Slaget, dog »det er saa Krigens Gang«, siger Kongen, han havde formodentlig i Dumdristighed selv valgt saa farlig en Post, at det var den visse Død – jeg siger blot, var der Nogen, der ønskede ham af Dage, han kunde, hvis han raadede over Sligt, aldrig have gjort det bedre end at anbringe ham paa den Post, der var den visse Død. Nu er han af Veien. Det gik meget nemt. Og nu er der altsaa heller ikke mere Noget i Veien for at komme i lovlig Besiddelse af hans Hustru. Noget i Veien, er Du sær, det er jo endogsaa en i høi Grad ædel, høimodig, ægte kongelig Handling, der vil begeistre hele Krigerstanden, at Kongen ægter den for Fædrelandet faldne Krigers Enke.

Saa kommer der en Dag en Prophet op til Kong David. Lad os gjøre Sagen ret nærværende og modernisere den lidt. Den ene er Kongen, den høiest staaende Mand i Folket, den anden Propheten, en anseet Mand i Folket, begge, naturligviis, dannede Mænd, og man kan da være forvissat om, at deres Omgang med hinanden, deres Samtale vil bære ubetinget Præget af Dannelse. Desuden de ere begge, især den ene af dem, berømte Forfattere, Kong David den navnkundigste Digter, og, hvad dermed følger, en Kjender, en smagfuld Smags-Dommer, der veed at vurdere Fremstillingen og Udtrykkenes Valg, og Anlæget i et Digt og Sprogformen og Tonearten og dets Gavnlighed eller Skadelighed for Sæderne o. s. v.

Og det er ret heldigt, just den rette Mand at komme til; thi Propheten har digtet en Novelle, en Fortælling, som han vil have den Ære at foredrage for Hans Majestæt, den kronede Digter og Kjender af Digtværker.

»Der boede tvende Mænd i en Stad; den ene var saare riig, og havde stort Qvæg og smaat Qvæg i Mængde; den Fattige derimod havde ikkun et lidet Lam, som han havde kjøbt og oplækket, og som var blevet stort hos ham tilligemed hans Børn. Det aad af hans Haand og drak af hans Bæger, og det var som et Barn i Huset. Men der en Vandringsmand kom til den Rige, da sparede han sit smaae Qvæg og sit store Qvæg, og tog den Fattiges Faar; det slagtede han, og lavede det til Spise for den Fremmede, som var kommet til ham.«

Jeg tænker mig, David har hørt opmærksomt efter, har derpaa givet sin Mening tilkjende, naturligviis ikke indblandet sin Personlighed (Subjektivitet), men upersonligt (objektivt) vurderet dette nydelige lille Arbeide. Der har maaskee været en Enkelthed, han har meent kunde være anderledes, et heldigere valgt Udtryk har

han maaskee foreslaaet, maaskee ogsaa viist en lille Feil i Anlæget, roest Prophetens mesterlige Foredrag af Fortællingen, hans Stemme, Minespil, kort udtalt sig saaledes, som i vore Tider vi Dannede pleie at bedømme en Prædiken for Dannede, det er, en Prædiken der ogsaa selv er objektiv.

Da siger Propheten til ham: Du est Manden.

See, Fortællingen, Propheten foredrog, det var en Historie; men dette: **Du** est Manden, det var en anden Historie – det var Overgangen til det Subjektive.

Men troer Du da ikke, at David forinden meget godt selv vidste, hvor afskyeligt det er, at lade en Kones Mand slaae ihjel, for at ægte hende; troer Du ikke, at David, den store Digter, let var istand til selv (med Veltalenhed, forfærdende, rystende) at fremstille det? Og dernæst, troer Du ikke, at David meget godt vidste med sig selv, at, og hvad han havde forskyldt? Og dog, dog, dog behøvedes En udenfra, som sagde til ham: Du.

Du seer heraf, hvor lidet det hjælper med dette Upersonlige (det Objektive), en Lære, en Historie, Videnskab o. D., naar endog en forresten saa from og gudfrygtig Mand som David (og Fromhed og Guds frygt er jo Former af Personlighed, det Subjektive), naar endog han i Forhold til at have øvet en saa afskyelig Udaad (og forud fandt han – objektivt nok! – Intet i Veien, ikke Samvittigheden i Veien for at lade Urias dræbe, Intet i Veien, ikke Samvittigheden i Veien for at ægte Bathseba), naar endog han efterat det er skeet, kan bevare saa megen Upersonlighed (Objektivitet), at han kan leve hen og lade som Intet, at han kan høre Prophetens Fortælling og lade som Intet – indtil saa Propheten, træt af denne, i vort Aarhundrede som Dannelselse og Alvor saa prisede, Upersonlighed eller Objektivitet, bruger Myndigheden og siger: Du est Manden.

Du seer tillige heraf, hvilket Dyb af List og Underfundighed det er, naar en Verdens Dannelselse i Christenheden, benyttende sig af, hvad der unegteligt er sandt, at det selvisk ideligt at anbringe sit Jeg og sin Personlighed er Forfængelighed, at man benyttende sig deraf har faaet det gjort til Forfængelighed, det som just i Forhold til Guds Ord er Alvoren, saa man fritager sig for Alvoren og Alvorens Anstrengelse og netop derved sikker sig Anseelse som den Alvorlige og Dannede. O, Dyb af Underfundighed! Man gjør Guds Ord til et Upersonligt, et Objektivt, en Lære – istedetfor at det er Guds Stemme, Du skal høre; saaledes hørte Fædrene det, denne Guds forfærdende Stemme, nu klinger det objektivt som Kattun! Og man forholder sig upersonligt (objektivt) til dette Upersonlige; og paa Høiden af en Verdens Dannelselse, i Spidsen for det dannede Publikum, Videnskaben, trodser man paa, at dette er Alvor og Dannelselse, man ynker hine personlige (subjektive) Stakler om muligt ind i en Skammekrog! O, Dyb af Underfundighed! Thi denne Upersonlighed (Objektivitet) i Forhold til Guds Ord, den falder det os Mennesker kun altfor let at bevare, det er virkelig en medfødt Genialitet, som vi Alle har, Noget som vi faaer gratis – ved Arvesynden, da denne lovpriste Upersonlighed (Objektivitet) er hverken mere eller mindre end Samvittighedsløshed. Og det forstaaer sig, Samvittighedsløshed, naturligviis ikke saa den ytrer sig, hvad der er taabeligt, dumt og uklogt, som Politi-Forbrydelser, nei, nei med Maade, til en vis Grad og saa med Smag og Dannelselse, den gjør Livet beqvemt og nydelsesrigt – men er det dog ikke for meget at gjøre den til Alvor og Dannelselse!

Nei, naar Du skal læse Guds Ord for at see Dig i Speilet, saa maa Du i eet væk under Læsningen sige til Dig selv: det er mig der tales til, mig der tales om.

Der var et Menneske, som gik fra Jerusalem til Jericho og faldt iblandt Røvere, hvilke baade klædte ham af og sloge ham og gik bort og lode ham ligge halvdød – naar Du nu læser »men ved en Hændelse drog en Præst den samme Vei, og der han saae ham, gik han forbi« saa skal Du sige til Dig selv »det er mig«. Du skal ikke søge Udflugter, endnu mindre blive vittig (thi i den verdslige Verden der kan en Vittighed jo rigtignok gjøre Fyldest selv for den største Nederdrægtighed, men saa er det ikke, naar Du læser Guds Ord), Du skal ikke sige »det er ikke mig, det var jo en Præst, og jeg er ikke Præst, hvorimod jeg finder det ypperligt af Evangeliet at lade det være en Præst, thi Præsterne ere de allerværste.« Nei, naar Du læser Guds Ord skal det være Alvor, og Du skal sige til Dig selv »denne Præst det er mig.« Ak, at jeg kunde være saa ubarmhertig, og jeg som dog kalder mig en Christen – og forsaavidt er jeg jo ogsaa en Præst, idetmindste veed vi ellers godt at gjøre det gjældende, naar det gjælder om at frigjøre os fra Præsterne, thi saa sige vi: christeligt ere Alle Præster. Ak, at jeg kunde være saa ubarmhertig, at jeg kunde see Sligt (og jeg saae det, der staaer i Evangeliet »der han saae ham, gik han forbi«) og see det urørt! – »Desligeste ogsaa en Levit, der han kom til Stedet, gik han til og saae ham og gik forbi.« Her skal Du sige »det er mig, o, at jeg kunde være saa haardhjertet, og at det, naar det een Gang tidligere er hændt mig, at det saa skal kunne hænde mig endnu en Gang, at jeg ikke er blevet bedre!« – Og der kom en praktisk Mand ad den samme Vei, da han kom i Nærheden, sagde han til sig selv »hvad er det, der ligger et halvdød Menneske, det er nok ikke værd, at jeg gaer ad den Vei, det kunde jo blive en Politi-Sag, eller Politiet kunde maaskee komme til i samme Øieblik og tage mig fast som Gjerningsmanden« – saa skal Du sige til Dig selv: »det er mig, o, at jeg kunde være saa lurvet klog, og ikke blot dette, men at jeg saa bagefter kunde glæde mig derover, at jeg, da jeg fortalte en af mine Bekjendte det, kunde glæde mig over, at han prisede det som saa klogt og praktisk af mig!« – Og der kom En i dybe Tanker tænkende paa Ingenting ad den samme Vei, han saae slet ikke Noget og gik forbi – saa skal Du sige til Dig selv »det var mig, jeg Fæ, at jeg kan gaae saaledes og tosse uden at see, at der

ligger et halvdød Menneske«; og saaledes vilde Du dog tale til Dig selv, hvis en stor Skat havde ligget paa den Vei, og Du var gaaet forbi uden at see den. – »Men en Samaritaner reiste og kom til ham«. For ikke at blive træt af ideligt at sige »det er mig« kan Du her til en Afvexling sige »det var ikke mig, ak, nei saaledes er jeg ikke!« – Naar saa Parabelen ender og Christus siger til Pharisæeren »gik bort og gjør Du lige saa« – saa skal Du sige til Dig selv: »det er mig, der tales til, flux afsted.« Du skal ikke søge Udflugter, endnu mindre forsøge Dig i Vittigheder (thi gudelig forstaaet gjør Vittighed sandeligen ikke Fyldest for Noget, men skærper blot Dommen), Du skal ikke sige: »jeg kan paa Ære forsikre, at det Tilfælde er aldrig hændt i mit Liv, at jeg er kommet ad en Vei, hvor der laae et halvdød Menneske, som var overfaldet af Røvere; overhovedet er Røvere en Sjeldenhed hos os.« Nei, saaledes skal Du ikke tale, Du skal sige »det er til mig Ordet er sagt: gaa bort og gjør lige saa.« Thi Du forstaaer Ordet meget godt. Og traf Du aldrig paa Din Vei En, der var overfaldet af Røvere: der er paa Din Vei som paa min Elendige nok. Eller for at tage et Exempel, der dog altid har en Lighed med hiint i Evangeliet, kom Du aldrig ad en Vei, hvor der, om ikke bogstavelig saa dog alligevel i Sandhed, laae En, hvem Bagtalelse og Bagvaskelse havde overfaldet og klædt nøgen af og ladet ligge halvdød? Og der kom en Præst ad den samme Vei, og han gik forbi – det vil sige, han hørte først, hvad Bagtalelsen fortalte om det Menneske, og saa gik han videre – og fortalte Historien videre; og denne Præst, skal Du sige til Dig selv, ja, om Du saa var Biskop eller Provst, Du skal alligevel sige til Dig selv: denne Præst det var mig! Og der kom en Levit ad den samme Vei, og han gik forbi – det vil sige, efter først i Forbigaaende at have faaet Nyheden at vide, saa gik han forbi og tog Nyheden med; og denne Levit, skal Du sige til Dig selv, det var mig! Og saa kom der en Borgermand forbi; han hørte ogsaa Historien, og saa gik han med det, og sagde: »det er rigtig en Skam, at man – hvad jeg nu gjør! – fortæller det og det om den Mand«; og denne Borgermand, skal Du sige til Dig selv, det var mig! Det var mig, o, dette er jo værre end hiin Historie i Evangeliet, thi hverken Præsten eller Leviten var dog med at slaae Manden halvdød, men her ere de Røvernes Medskyldige.

Du læser om hiin Øverste, Medlem af Synedriet, at han gik til Christus om Natten. Du skal ikke adspredde Din Opmærksomhed, ikke engang ved at gjøre den dog maaskee rigtige Bemærkning, at det var underligt af ham at vælge den Tid, thi hvad hjælper det dog, naar man vil være skjult, at vælge at gaae om Natten, naar man gaaer til Den, der er Lyset, som der staaer i Psalmen (139, 11) »vilde jeg sige, Mørket maa dog skjule mig, saa bliver Natten et Lys omkring mig, Mørket selv er ikke mørkt for Dig, og Natten lyser som Dagen«. Nei, saaledes skal Du ikke tale, ak, thi Du forstaaer kun altfor godt, hvorfor han valgte Natten, at, er Christus end »Veien«, i Samtidigheden var han – og hvis han kom igjen, han var det vel atter – den forbudne Vei.

Naar Du da læser derom, om ham, paa hvem Christus dog havde gjort et Indtryk, men kun saaledes, at han hverken kunde ganske hengive eller ganske løsrive sig, hvorfor han valgte Natten, at stjæle sig til ham i Natten: da skal Du sige til Dig selv »det er mig.« Du skal ikke søge Udflugter, ikke blande uvedkommende Ting ind, Du skal overhovedet sidde rolig i Timen, Du skal ikke sige: »det var en af de Fornemme, og saaledes ere de Fornemme, store paa det, og saa feige og troløse, hvor skulde ogsaa det Evangelium, som er for de Fattige, kunne være for de Fornemme!« Nei, saaledes skal Du ikke tale. Naar Du læser Guds Ord, saa har Du Intet med de Fornemme eller med de Fornemme i Almindelighed at gjøre, eller med at anklage dem; thi var Du selv en af de Fornemme, Du har dog kun med Dig selv at gjøre. Nei, Du skal sige: »det er mig«. Og maa Du tilstaae Dig selv, at Du virkelig var ifærd med at gjøre denne Bemærkning om de Fornemme, saa skal Du ikke blot sige: »det var mig«, men tilføie: det er mig, der saa ovenikjøbet vilde søge Udflugter, endnu engang (hvor lidet det end hjælper, naar jeg er for Den, som er Lyset) skjule mig i Nattens Mørke, i den Udflugt eller Undskyldning som forstod jeg ikke Guds Ord, som var det blot de Fornemme der taltes om. Nei, det var mig. O, at jeg kunde være saa ussel, en saadan Pjalt, hverken kold eller varm, hverken det Ene eller det Andet.

Saaledes (dette er blot et Par Exempler) skal Du læse Guds Ord; og som man, efter hvad Overtroen beretter, ved at læse Besværgelses-Formler kan mane Aander til sig: saaledes skal Du (og dette er det først Fornødne) naar Du blot nogen Tid vedbliver at læse Guds Ord paa den Maade, Du skal læseen Frygt og Bæven ind i Din Sjæl, saa det, med Guds Bistand, skal lykkes Dig at blive et Menneske, en Personlighed, frelst fra at være denne rædsomme Uting, hvortil vi Mennesker – skabte i Guds Billede! – ere blevne forgjorte, et upersonligt, et objektivt Noget. Det skal, naar Du læser Guds Ord paa den Maade, det skal – om det end vil være Dig forfærdeligt, men husk paa det er Frelsens Betingelse! – lykkes Dig, det Fordrede, at betragte Dig selv i Ordets Speil. Kun saaledes lykkes det.

Thi er Guds Ord for Dig blot en Lære, et upersonligt, et objektivt Noget, saa er det intet Speil – en objektiv Lære kan ikke kaldes et Speil; det er ligesaa umuligt at speile sig i en objektiv Lære som at speile sig i en Muur. Og vil Du forholde Dig upersonligt (objektivt) til Guds Ord, saa kan der ikke være Tale om, at dette skulde være at betragte sig selv i Speilet, thi til at speile sig fordres dog vel en Personlighed, et Jeg; en Muur kan sees i et Speil, men ikke speile sig, eller betragte sig selv i Speilet. Nei, Du maa under Læsningen af Guds Ord i eetvæk sige til Dig selv: det er til mig, det er om mig, der tales.

Endeligen maa Du, hvis Du til sand Velsignelse skal betragte Dig selv i Ordets Speil, ikke strax glemme, hvorledes Du saae ud, ikke være den glemsomme Hører (eller Læser), om hvilken Apostelen taler: han betragtede sit legemlige Ansigt i et Speil, men glemte strax, hvorledes han saae ud.

Dette er da indlysende nok; thi at see sig i et Speil og saa strax glemme, det er jo som at skrive i Sandet eller i Vandet, eller som at tegne i Luften.

Det Rigtigste er derfor, at Du strax siger til Dig selv, jeg vil strax begynde med at forhindre mig i at glemme, strax, endnu i dette Øieblik, jeg lover mig det selv og Gud, om det saa kun var for den næste Time eller for den Dag idag; saa længe skal det da være vist, at jeg ikke glemmer. Det er det Rigtigste, tro Du mig, og Du veed nok, jeg skal være lidt af en Sjelekyndig, og hvad Du ikke veed, ak det veed jeg, i hvor mange Lidelser, i hvor bittre Erfaringer jeg er blevet det, hvis jeg ellers er blevet det. At bære sig saaledes ad er langt rigtigere end strax at tage Munden for fuld og strax sige: »jeg skal aldrig glemme.« O, min Ven, det er meget bedre, at Du aldrig glemmer *strax* at huske det, end at Du strax siger: jeg skal *aldrig* glemme det. Alvor er just at have denne redelige Mistanke til sig selv, at omgaaes sig selv som en Mistænkelig, som en Pengemand omgaaes en Uvederhæftig, til hvem han siger: »ja, disse store Løfter hjælper ikke meget, jeg vil hellere have en lille Deel af Summen strax.« Og saaledes ogsaa her. O, det seer saa fattigt ud, naar man har lovet sig selv aldrig at glemme – saa just strax i den næste Time at skulle begynde paa at huske! Og dog, denne næste Time afgjør maaskee Alt; den næste Time efter hvad vi kalde en stille Time, denne næste Time er den kritiske Time. Lader Du den gaae hen og siger: »jeg har lovet aldrig at glemme, altsaa hele mit Liv er indviet til at huske, hvilken Smaalighed saa at være saa nøieregnende med denne nærmest liggende Time« – siger Du det: saa er det egentligen afgjort, at Du bliver den glemsomme Hører eller Læser. Tænk Dig En, der har været og er hengiven til en Lidenskab. Der kommer nu et Øieblik (og saaledes kommer der for Enhver, maaskee mange Gange, ak maaskee mange Gange forgyeves!) et Øieblik, hvor han ligesom er standset; en god Beslutning vaagner. Tænk Dig da, at han (lad det være f. Ex. en Spiller) sagde til sig selv en Morgen »saa lover jeg høit og helligt, jeg skal aldrig mere befatte mig med at spille, aldrig mere – iaften skal det være den sidste Gang«: o, min Ven, han er tabt! Jeg tør snarere holde paa det Modsatte, hvor underligt det end synes, dersom der var en Spiller, der i et saadant Øieblik sagde til sig selv »nu vel, Du skal faae Lov til hele Dit øvrige Liv at spille hver evige Dag – men iaften skal Du lade det være«; og han gjorde det: o, min Ven, han er vistnok frelst! Thi hiin Førstes Beslutning er en Gavtyvestreg af Lysten, den Andens er at narre Lysten; den Ene bliver narret af Lysten, den Anden narrer Lysten. Lysten er kun stærk i Øieblikket, faaer den blot øieblikkeligt sin Villie, saa skal der fra dens Side ikke være noget til Hinder for at give Løfte for hele Livet. Men at vende Forholdet om og sige: »nei, blot ikke idag, men imorgen, iovermorgen o. s. v.«, det er at narre Lysten; thi skal der ventes, saa taber Lysten Lysten, indlades den ikke øieblikkeligt, naar den melder sig, fremfor enhver Anden, hedder det, at den først kan tilstedes Adgang imorgen, saa forstaaer Lysten (hurtigere end den meest indsmigrende og snedigste Hofmand eller den listigste Qvinde forstaaer, hvad det betyder, naar dette hænder dem i Forgemakket) Lysten forstaaer, at den ikke mere er Eet og Alt, det vil sige, at den ikke mere er »Lysten«. Saaledes med det at passe paa, at man ikke strax glemmer; lov ikke, aldrig at ville glemme, mod saa at være fritaget for i den næste Time strax at huske, nei, saa vend hellere Forholdet om, siig: Dette er jo ikke Noget at huske paa hele mit Liv, men jeg lover, at jeg skal huske paa det strax i den næste Time, og det skal jeg holde.

Naar Du da nu gaaer herfra (thi vi kunde jo tænke os, at det var en Tale, der var blevet holdt), saa faa ikke travlt med at bedømme Talen eller Taleren. Thi vistnok kan Du forsaavidt ikke siges strax at have glemt Talen; men paa den Maade at erindre den er dog at være en glemsom Tilhører. Nei, – og dog, glem Talen og Taleren; men naar Du kommer hjem, læs for Dig selv, om muligt høit, Dagens Text igjennem – o, men gjør det strax! Ikke sandt, det vil Du gjøre? Tak derfor. Og dersom der var En, der maaskee først om ti Aar ganske af en Hændelse kom til at læse denne Tale og læste den til Ende: o, det er Dig jeg beder, læs saa for Dig selv, om muligt høit, Dagens Text, o, men gjør det strax! Ikke sandt, det vil Du gjøre? Tak derfor.

Og Du, o Qvinde, Dig er det jo endog forbeholdt at kunne være Billedet paa den Ordets Hører og Læser, som ikke er glemsom. Du efterkomme sømmeligt Apostelens Formaning: Qvinden tie i Menigheden; det er sømmeligt. Heller ikke befatte hun sig med hjemme at gaae og prædike; det er uklædeligt. Nei, taus være hun; i Taushed gjemme hun Ordet; hendes Taushed være Udtrykket for, at hun gjemmer det dybt. Troer Du ikke paa Taushed? Det gjør jeg. Da Kain havde dræbt Abel, da taug Abel. Men Abels Blod raaber til Himlen; det raaber (ikke: det raabte) det raaber til Himlen: frygtelige Veltalenhed, der aldrig forstummer; o, Tausheds Magt! Hiin kongelige Mand, der bærer Navnet den Tause – betydede hans Taushed ikke Noget? De Andre have vel talet høirøstet nok om Statens Frelse og maaskee om, hvad de vilde gjøre – kun han taug. Hvad betydede denne Taushed? At han var Manden, at han frelste Staten; o, Tausheds Magt!

Saaledes med Qvinden. Lad mig beskrive Dig en saadan Qvinde, en Ordets Hører, der ikke glemmer Ordet; men glem dog ikke over denne Beskrivelse, selv at blive en Saadan! Som sagt, hun taler ikke i Menigheden, hun tier; ei heller taler hun hjemme om Religionen, hun tier. Hun er heller ikke som en Aandsfraværende, langt borte i andre Egne: Du sidder og taler med hende; og som Du bedst sidder, siger Du ved Dig selv: hun er taus – hvad betyder denne Taushed? Hun passer sit Huus, er ganske nærværende, som med sin hele Sjel ved end den mindste lille Ubetydelighed, hun er glad, stundom fuld af Spøg og Munterhed, hun er, næsten mere end Børnene, Glæden i Huset – og som Du allerbedst sidder og seer paa hende, siger Du til Dig selv: hun er taus; hvad betyder denne Taushed? Og dersom saa selv Den, der staaer hende nærmest, til hvem hun er knyttet ved uopløseligt Baand, hvem hun elsker af sin hele Sjel, og som har Krav paa hendes Fortrolighed – dersom det kunde tænkes, at han vilde sige ligefrem til hende »hvad betyder denne Taushed, hvad tænker Du paa; thi der er Noget bag ved alt det Andet, Noget Du ligesom altid maa have i Tanke, siig

mig det!«: hun siger det ikke ligefrem; undvigende siger hun maaskee i det Høieste »gaaer Du saa med i Kirke paa Søndag!« – og saa taler hun om andre Ting; eller hun siger »lov mig at læse en Prædiken høit for mig paa Søndag!« – og saa taler hun om andre Ting. Hvad betyder denne Taushed?

Hvad den betyder? ja, lad os ikke forske videre derefter; siger hun Intet ligefrem til sin Mand, saakunne vi Andre da ikke forlange at faae Noget at vide. Nei, lad os ikke forske videre derefter, men betænke, at denne Taushed, det er just hvad vi behøve, hvis Guds Ord skulde faae lidt Magt over Menneskene.

O, dersom man (hvad man, christeligt, vistnok er berettiget til) idet man betragter Verdens nuværende Tilstand, hele Livet, maatte, christeligt, sige: det er en Sygdom – og dersom jeg var en Læge: hvis da Nogen spurgte »hvad mener Du der maa gjøres?« jeg vilde svare »det Første, den ubetingede Betingelse for at der kan gjøres Noget, altsaa det Første, der maa gjøres, er: skaf Taushed, anbring Taushed, Guds Ord kan ikke høres, og skal det, betjent ved larmende Midler, raabes støiende ud for at høres med i Spektaklet, saa bliver det ikke Guds Ord; skaf Taushed! O, Alt larmer; og som man siger om en hidsig Drik, at den rører Blodet, saaledes er i vore Tider ethvert, selv det ubetydeligste Foretagende, enhver, selv den meest intetsigende Meddelelse, blot beregnet paa at ryste Sandserne eller paa at røre Massen, Mængden, Publikum, Larmen! Og Mennesket, dette kløgtige Hoved, det er blevet som søvnløst for at udfinde nye, nye Midler til at forøge Larmen, til at udbrede, med størst mulige Hast og efter størst mulige Maalestok, Støien og det Intetsigende. Ja, Omvendtheden er vel snart naaet: Meddelelsen er vel snart bragt ned til det Laveste i Retning af Betydningsfuldhed, og samtidigt have Meddelelses-Midlerne vel omtrent naaet et Høieste i Retning af hastig og Alt oversvømmende Udbredelse; thi hvad hastes der vel saa meget med at faae ud, og paa den anden Side, hvad har større Udbredelse end: Pjat! O, skaf Taushed!«

Og det kan Qvinden. Der fordres en ganske overordentlig Overlegenhed, hvis en Mand ved sin Nærværelse skal paabyde Mænd Taushed: derimod enhver Qvinde kan, indenfor sin Grændse, i sin Kreds, formaae det, hvis hun, ikke selvisk men ydmygt tjenende et Høiere, vil det.

Sandeligen, Naturen har ikke forfordeelt Qvinden, Christendommen sandeligen heller ikke. Nu og det er menneskeligt, saaledes ogsaa qvindeligt, indenfor sin Grændse sømmeligen at ville have sin Betydning, være – nu vel! – være en Magt. Saa kan en Qvinde paa forskjellig Maade øve Magt, ved sin Skjønhed, ved sin Ynde, ved sine Gaver, ved sin distigende Indbildningskraft, ved sit lykkelige Sind – hun kan ogsaa forsøge paa en larmende Maade at blive Magt: det Sidste er uskjønt og usandt, det Første, det er dog skrøbeligt og usikkert. Men vil Du være en Magt, o Qvinde, lad mig betroe Dig, hvorledes. Lær Taushed; og lær Taushed fra Dig! O, Du veed jo – ja, naar kun knappere Kaar blev Dig til Deel, Du veed dog, venligt, venligt-indbydende at indrette Dit Huus, Dit Hjem i al Tarvelighed ikke uden Fortryllelse; og hvis rigere Kaar blev Dig til Deel, Du veed, smagfuldt, hyggeligt-overtalende at indrette Dit Huus, Dit Hjem ikke uden Fortryllelse; og hvis Overflod blev Dig til Deel, Du veed, med sindrig Takt næsten skjulende Rigdommen, just derved at udbrede en vis Fortryllelse over Dit Huus, Dit Hjem, enende Rigdom og Tarvelighed: mit Øie er ikke blindt derfor, jeg har maaskee kun altfor meget Digterisk i mig; men lad Andre prise dette. Derimod er der Eet; hvis Du glemte at anbringe dette i Dit Huus, Dit Hjem – det Vigtigste mangler: det er Taushed! Taushed! Taushed; det er ikke et bestemt Noget, thi det bestaaer jo ikke deri, at der ikke tales. Nei, Taushed er som den milde Belysning i det hyggelige Værelse, som Venligheden i den tarvelige Stue: det er ikke den, man taler om, men den er der og udøver sin velgjørende Magt. Taushed er som den Stemning, Grund-Stemningen, der ikke drages frem, derfor hedder den just Grund-Stemningen, fordi den ligger til Grund.

Men denne Taushed kan Du ikke saaledes anbringe, som Du f. Ex. sender Bud efter En, der hænger Gardiner op; nei, skal Taushed anbringes, det forholder sig til Din Nærværelse, eller til hvorledes Du er i Dit Huus, Dit Hjem. Og naar Du saa, ved Din Nærværelse, Aar efter Aar stadigen har anbragt Taushed i Dit Huus, saa vil tilsidst ogsaa denne Taushed være der i Din Fraværelse, et Vidnesbyrd om Dig, endeligen, ak, en Erindring om Dig!

Der er et Tillægsord, som betegner den afgjørende Egenskab for Qvinden; hvor stor Forskjel der end i de mangfoldige Henseender kan være mellem Qvinde og Qvinde, dette fordres af enhver Qvinde, ingen Overflod skjuler, ingen Fattigdom undskylder denne Mangel; det er dermed som med det Magtens Tegn, Øvrigheden bærer: der er Forskjel mellem Personerne, den ene er den Øverste, en meget høitstaaende Mand i Samfundet, en anden er den Ringeste, en meget underordnet Mand i Samfundet; men Eet have de fælles, Magtens Tegn. Denne Egenskab er: Huslighed, Qvindens Karakter, som det skal være Mandens Karakter at være Karakter; den talløse Skare af Qvinder med alle disse mangfoldige og mangfoldigt forskjelliggjorte Forskjelligheder, Eet skal de Alle have fælles, som de Alle have *det* fælles, at være Qvinde: Huslighed. Tag en tarvelig, borgerlig Kone – hvis det med Sandhed kan siges om hende, at hun er huslig: Ære være hende; jeg bøier mig lige saa dybt for hende som for en Dronning! Og paa den anden Side, dersom Dronningen ikke har Huslighed, saa er hun dog kun en maadelig Madame. Tag en ung Pige, om hvem det hedder, at det var Synd at sige, at hun er nogen Skjønhed – dersom hun, som den unge Pige kan være det, er huslig: Ære være hende! Og paa den anden Side, en straalende Skjønhed, og, for den Sags Skyld, giv hende allehaande Talenter i Tilgift, og, for den Sags Skyld, lad hende være en Navnkundighed – men hun er ikke huslig, ja, hun har ikke engang Ærbødighed derfor: hun er dog med samt sine Talenter, Skjønhed og Navnkundighed et maadeligt Fruentimmer. Huslighed! Derved gjøre vi Qvinden den store Indrømmelse, at det egentligen er

hende, der skaber Huset; den unge Pige, selv om hun aldrig blev gift, vi bestemme alligevel hendes Rang efter den qvindelige Værdighed: Huslighed. Men Taushed anbragt i et Huus, det er Evighedens Huslighed!

Dog hvis Du, o Qvinde, skal kunne anbringe denne Taushed, lære den fra Dig, saa maa Du selv gjøre Skole. Du maa passe paa, skaffe Dig Tid, hvor Du selv, hver Dag, samler Dig i Indtrykket af det Gudelige. Du maa skaffe Tid; og har Du end nok saa meget at tage vare, o, Du er jo – her kommer det igjen – Du er jo huslig; og naar man husligt omgaaes Tiden, saa faaer man nok Tid. Det maa Du passe paa. Manden har saa meget at overfare, saa meget med det Larmende at gjøre og kun altfor meget: passer Du ikke paa, at Alt er i Orden, at Tausheden er der, saa kommer der aldrig Taushed ind i Dit Huus.

Pas da vel paa dette! Thi i disse Tider lærer et Pigebarn saa meget i Institutet, baade Tydsk og Fransk og Tegning; og i Hjemmet lærer hun vistnok mangen gavnlig Ting: Spørgsmaal, om hun i disse Tider lærer Det, der er det Vigtigste, Det, som hun senere skal lære fra sig (thi det er da kun Enkelte, der senere komme til at lære Tydsk og Fransk fra sig) om hun lærer: Taushed. Jeg veed det ikke; men Du, Du være opmærksom i denne Henseende, det er jo Din Opgave at anbringe Taushed. Husk paa Apostelens Ord om at betragte sig selv i Ordets Speil. Thi en Qvinde, der speiler sig meget, hun bliver forfængelig og forfængelig snaksom! Ak, og en Qvinde, der speiler sig i Tidens Speil, hun bliver høirøstet støiende! O, men en Qvinde, der speiler sig i Ordets Speil, hun bliver taus! Og bliver hun det, det er maaskee det stærkeste Udtryk for, at hun ikke er en glemsom Læser eller Hører. Den, som, efter at have betragtet sig i Ordets Speil, blev talende, det kan være et Tegn paa ikke at have glemt, maaskee; men Den, der blev taus, det er sikkert. Du veed det jo: Den, som blev forelsket – og blev talende: nu ja! men at blive taus: det er sikkrere.